

Localization of Guy de Maupassant's Stories in the Egyptian Experience (Case Study: Matara Al-Ayoun's Short Story Collection)

Tahereh Mirzadeh

Post Doctoral Student in Language and Literature of Arabic, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran; tahereh.m71@gmail.com

Hosein Shamsabadi

Corresponding Author, Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran; h.shamsabadi@hsu.ac.ir

 Seyed Mahdi Nori Keyzaghani

Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran; sm.nori@hsu.ac.ir

Abstract

Crossing cultural borders, the localization of literary texts emerges as a key strategy for understanding and accepting works within the target context. The present study aims to identify and prioritize the functions and strategies of localization in Mohammed Taymour's collection *Matrah Al-Ayoun*. The necessity of this research stems from the scarcity of quantitative–qualitative studies on the literary localization of classical texts. Employing a qualitative–quantitative content analysis of eight selected stories, four main functions—‘creating a sense of closeness and empathy’ (87/00 %), ‘social–political critique’ (75/00 %), ‘enhancing realism and credibility’ (62/5 %) and ‘transmitting culture and history’ (50/00 %)—were identified, and the key strategies of ‘linguistic indigenization’ and ‘spatial indigenization’ were examined. Findings indicate that Taymour, by using Egyptian names, vocabulary and dialect and by providing detailed descriptions of local dress and architecture, has achieved a suitable balance between fidelity to the original text and meeting the cultural needs of his audience. These results underscore the importance of preserving the translator's voice and minimizing cultural disjunction, and it is recommended that Egyptian readers’

reactions and similar localization projects in other communities be further explored.

Keywords: Localization, short story, Maupassant, Muhammad Timour, Matrah Al-Ayoun.

Introduction

Culture consists of a complex set of elements such as language, customs, beliefs, social structures, and value systems that shape the identity of a society. In literary translation, transferring these cultural elements is one of the most significant challenges because every text is produced within a specific cultural context. Therefore, translating a literary work often requires a form of cultural re-creation rather than a mere linguistic transfer. In this regard, localization is considered an important strategy that attempts to adapt the cultural elements of the source text to the cultural context of the target audience, making the text more accessible and meaningful for readers.

The short story collection *Matrah al-'Uyun* by Muhammad Timour is regarded as one of the earliest examples of the Arabic-Egyptian short story influenced by French literature, particularly the works of Guy de Maupassant. Timour was inspired by Maupassant's narrative techniques and themes, yet he re-created them within an Egyptian cultural framework by employing local settings, characters, and social traditions. Studying this process provides valuable insights into the mechanisms of cultural transmission and adaptation in literary translation and rewriting.

Accordingly, this study seeks to answer the following questions:

- What localization strategies did Muhammad Timour employ in *Matrah al-'Uyun* to adapt Maupassant's short stories to the Egyptian cultural context?
- What considerations guided Timour's selection and adaptation of cultural elements in the process of rewriting Maupassant's stories?
- What functions does localization serve in *Matrah al-'Uyun* in the adaptation of Maupassant's short stories?

Literature Review

A review of previous studies indicates that no independent research has specifically examined the localization of Maupassant's stories in the collection *Matrah al-'Uyun*. Nevertheless, several studies have addressed other aspects of this work. Shams Abadi et al. (2023) analyzed the cover image of *Matrah al-'Uyun* through Gérard Genette's theory of paratextuality and semiotics, demonstrating that visual elements such as colors, the symbol of the eye, and typographic design are closely related to the themes of the text. In another study, Shams Abadi and Mirzadeh (2022) investigated the persuasive function of the title and its role in attracting readers and establishing a semantic relationship with the content of the stories.

Other studies have focused more broadly on localization strategies in translation. Panah (2024), in a study on Qur'an translation strategies, examined domestication and foreignization and showed that techniques such as explicitation, expansion, and synonymy play significant roles in transferring cultural meanings. Similarly, Keshavarz et al. (2024), in their analysis of the Arabic translation of the novel *The Longest Night*, found that the translator frequently used cultural adaptation and hybridization to convey cultural elements.

Despite these contributions, the localization of the first Arabic-Egyptian short story collection influenced by French literature remains largely unexplored. The present study attempts to address this gap by examining the localization strategies employed in *Matrah al-'Uyun*.

Methodology

This research adopts a content analysis approach. The corpus of the study consists of eight short stories from Muhammad Timour's collection *Matrah al-'Uyun*, widely regarded as one of the earliest Arabic-Egyptian short story collections. The study first identifies cultural, linguistic, and narrative elements within Timour's stories and then compares them with corresponding elements in Maupassant's works to determine how these elements have been localized.

The theoretical framework of the research is based on Lawrence Venuti's concepts of domestication and foreignization, along with related perspectives in translation studies. In this framework,

localization (or domestication) refers to a translation strategy that adapts the cultural features of the source text to the norms and expectations of the target culture, producing a fluent and culturally familiar text for the target audience.

During the analytical process, localization strategies were categorized into several major areas, including:

- the use of language and stylistic features appropriate for Arabic readers,
- the depiction of Egyptian natural and geographical environments,
- the recreation of characters as representatives of Egyptian social types,
- and the incorporation of local narratives and cultural traditions.

After identifying these elements, the study analyzed their functions in each story and examined their frequency across the corpus.

Conclusion

The findings of this study indicate that Muhammad Timour successfully employed localization strategies in *Matrah al-'Uyun* to recreate Maupassant's narrative structures and themes within an Egyptian cultural context. The analysis shows that the most prominent function of localization in the collection is creating a sense of closeness and identification between the reader and the characters, as this function appears in the majority of the stories.

The second most frequent function is social critique, through which Timour reflects various social and cultural issues within Egyptian society. Furthermore, the use of detailed descriptions of everyday life, along with the portrayal of Egyptian urban and social environments, contributes to enhancing the realism and credibility of the narratives.

Localization also plays a role in transmitting certain cultural traditions and historical elements of Egyptian society, although this function appears less frequently compared to the others.

Overall, the results demonstrate that *Matrah al-'Uyun* represents a successful example of cultural recreation of a literary work within a different linguistic and social context. Timour managed to maintain a balance between preserving the narrative essence of Maupassant's stories and adapting them to the cultural expectations of Arabic readers. This study may contribute to further research on the role of

localization in the development of modern narrative literature in the Arab world.

In Press

بومی سازی داستان های گي دو مویاسان در تجربه مصری (مورد کاوش: مجموعه داستان کوتاه ماتراه العیون)

دانشجوی پسادکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران؛

tahereh.m71@gmail.com

طاهره میرزاده

نویسنده مسئول، دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه حکیم سبزواری،

سبزوار، ایران؛ h.shamsabadi@hsu.ac.ir

حسین شمس آبادی*

دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران؛

sm.nori@hsu.ac.ir

سید مهدی نوری

کیدفانی

چکیده

در گذر از مرزهای فرهنگی، بومی سازی متون ادبی به عنوان راهبردی کلیدی برای درک و پذیرش آثار در بافت مقصد مطرح است. هدف پژوهش حاضر شناسایی و اولویت بندی کارکردها و راهبردهای بومی سازی در مجموعه «ماتراه العیون» از محمد تیمور است. ضرورت این مطالعه از کمبود پژوهش های کمی-کیفی در حوزه بومی سازی ادبی متون کلاسیک ناشی می شود. با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی-کمی بر هشت داستان منتخب، چهار کارکرد اصلی «ایجاد حس نزدیکی و هم ذات پنداری» (۸۷.۰۰٪)، «نقد اجتماعی-سیاسی» (۷۵.۰۰٪)، «افزایش واقع گرایی و اعتبار» (۶۲.۵٪) و «انتقال فرهنگ و تاریخ» (۵۰.۰۰٪) شناسایی و راهبردهای کلیدی «اصالت سازی زبانی» و «هندسه سازی مکانی» بررسی شدند. یافته ها نشان می دهند که تیمور با به کارگیری نام ها، واژگان و عربی فصیح برخلاف گویش مصری و توصیف دقیق پوشش و معماری بومی، توانسته تعادلی مناسب میان وفاداری به متن اصلی و پاسخ به نیازهای فرهنگی مخاطب برقرار کند. این نتایج بر اهمیت حفظ صدای مترجم و کمینه کردن گسیختگی فرهنگی تأکید داشته

کلیدواژه ها: بومی سازی، داستان کوتاه، مویاسان، محمد تیمور، ماتراه العیون.

* نویسنده مسئول: Email Address: h.shamsabadi@hsu.ac.ir

۱. مقدمه

فرهنگ هر جامعه دربرگیرنده مجموعه‌ای از شاخص‌های مختلف و عناصر سازنده آن است که با تلفیق یکدیگر، هویت یک گروه اجتماعی را می‌سازند. از جمله، شاخص‌ها و عناصر یک فرهنگ شامل: زبان، پوشش، آداب و رسوم، ابعاد اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و... است. ادوارد بارنت تایلور نیز فرهنگ را «کلّیت درهم‌تافته‌ای از دانش، دین، هنر، قانون، اخلاقیات و هرگونه توانایی و عادت‌هایی که آدمی چون هموند جامعه می‌آموزد» می‌داند (آشوری، ۱۳۸۰: ۷۵). تعاریف بسیاری حول فرهنگ آمده‌اند که حاکی از آن‌اند؛ مخاطب ترجمه با شکاف‌های فرهنگی ناشی از تفاوت‌های میان جوامع روبه‌روست و بازآفرینی این عناصر در متن مقصد از چالش‌های بنیادی ترجمه محسوب می‌شود.

مطالعات ترجمه از نخستین روزگار، انتقال و بومی‌سازی مقولات فرهنگی را محور توجه قرار داده‌اند؛ چرا که هر متن در بافت فرهنگی خاصی شکل می‌گیرد و در ترجمه، حفظ معنا و عملکرد فرهنگی آن مستلزم به‌کارگیری راهبردهای اندیشه‌ورزانه است. در این باره، هرمانز از مفهوم «صدای مترجم» سخن می‌گوید و تأکید می‌کند که یا مترجم با صدای خود در متن حضور دارد و یا در پس صدای راوی اصلی پنهان می‌ماند؛ این «صدای ثانویه» اگر آشکار باشد، هویت ترجمه را به نحوی مستقل آشکار می‌سازد و چنانچه پنهان بماند، گویی مؤلف اصلی به زبان دیگری سخن گفته است (حری، ۱۳۸۷: ۳۷-۳۸).

یکی از جنبه‌های بنیادین بومی‌سازی، توجه دقیق به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی مخاطب محلی است. بومی‌سازی محتوا علاوه بر ترجمه دقیق زبان، مستلزم تطبیق نمادها، تصاویر، رنگ‌ها و هر عاملی است که با بافت فرهنگی-اجتماعی مقصد همخوانی داشته باشد. چنین فرآیندی نه تنها تجربه کاربری را بهبود می‌بخشد، بلکه اعتماد، تعامل و وفاداری مخاطب را نیز به دنبال می‌آورد. بومی‌سازی شامل انطباق فنی نیز هست و گاه در قالب

«فزون‌متنیت» یا «کاهش‌متنیت» صورت می‌پذیرد که در آن عناصر سازنده بومی در خلق اثری جدید به تأثیر از متن پیشین دخیل می‌شوند.

نمونه‌ای بارز از این فرآیند، تأثیر داستان‌های کوتاه گی دو موپاسان بر محمد تیمور، نویسنده معاصر مصری است. تیمور با اقتباس و بومی‌سازی موپاسان توانست نخستین مجموعه داستان کوتاه عربی-مصری با عنوان «ماتراه العیون» را پدید آورد. در این نمونه، عملیاتی چون تحلیل فرهنگی، اختلاط فرهنگی، اصطلاح‌گزینی فرهنگی و تطبیق فرهنگی به کار گرفته شد تا مخاطب مصری با اثری مواجه گردد که «متناسب با روحیه و متعلقات خودش» طراحی شده و نیازهایش را برآورده کند.

ضرورت پژوهش پیش‌رو از همین نقطه ناشی می‌شود: تاکنون هیچ تحقیق مستقلی اختصاص به چگونگی بومی‌سازی نخستین مجموعه داستان کوتاه عربی-مصری از منبع فرانسوی نداشته است. بررسی لایه‌های بومی‌سازی شده در «ماتراه العیون» به ما کمک می‌کند تا مکانیزم‌های انتقال فرهنگی، چالش‌های زبانی و شیوه‌های حفظ اصالت فرهنگی در ترجمه ادبی را در بستر یک نمونه عینی بشناسیم. هدف نهایی این مطالعه، استنباط و شناسایی دقیق لایه‌های محلی شده و بومی در متن مقصد است تا درکی عمیق از تعامل دو فرهنگ (فرانسه و مصر) در شکل‌گیری این اثر ادبی فراهم آید.

۱-۱. پرسش‌های پژوهش

در راستای هدف و ضرورت پژوهش، برخی سؤالات به شرح ذیل، ذهن را به خود مشغول داشته که عبارتند از:

- راهبردهای بومی‌سازی محمد تیمور در «ماتراه العیون» برای برگرداندن داستان‌های کوتاه موپاسان به بومی مصر کدام‌اند؟
- چه مسائلی در انتخاب راهبردهای عناصر فرهنگی جهت برگرداندن مجموعه داستان کوتاه «ماتراه العیون» از اصل فرانسوی مدنظر تیمور بوده است؟

بومی سازی در «ماتراه العیون» در برگردان داستان های کوتاه مویاسان چه کار کردهایی را به دنبال دارد؟

۱-۲. پیشینه پژوهش

در راستای مجموعه داستان کوتاه «ماتراه العیون» به تأثیر از مویاسان نگاه پژوهش گران دیگر جلب نشده است و تنها برخی آثار پژوهشی به تلاش نگارندگان حاضر در انواع پژوهش به شرح ذیل انجام شده است:

- شمس آبادی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان «کاربرد دو گانه پیرامنتیت و نشانه شناسی تصویر روی جلد کتاب (ماتراه العیون)» با تحلیل پنج گانه «ترامنتیت» در پیرامتن جلد کتاب «ماتراه العیون» دریافتند که کاربرد رنگ ها، چشم روی جلد، خطوط، حروف «م» و «الف» انعکاس دهنده عنوان و متن داخلی هستند.

شمس آبادی و میرزاده (۱۴۰۱) در مقاله ای دیگر با عنوان «مقاربه عتبه العنوان فی مجموعه من القصص القصیره لمحمد تیمور ماتراه العیون أنموذجاً» با بررسی پیرامنتی عنوان کتاب «ماتراه العیون» دریافتند که عنوان کتاب با کارکرد اغرائی در جذب مخاطب مؤثر بوده و با ارتباط های مختلف، روابط معنایی تنگاتنگی با درون متن کتاب، استنباط بهتر مخاطب را فراهم آورده است.

شمس آبادی و همکاران (۱۴۰۲) در رساله دکتری دانشجو، تحت عنوان «کاربست ترامنتیت در مجموعه داستان کوتاه ماتراه العیون اثر محمد تیمور» پرداختند. در این پژوهش با استفاده از پنج مقوله ترامنتی ژرار ژنت در «ماتراه العیون» لایه های ترامنتی کشف شد و نشان داده شد که این مجموعه داستان کوتاه، در قالب بینامنتیت، بیش منتیت، سرمنتیت و فرامنتیت، ارتباط قوی ای با آثار مویاسان، تولستوی و... دارد؛ همچنین مفهوم «کم منتیت» جهت استقلال موضوعی بررسی شد.

مطالعه پیشین نشان می دهد که تاکنون هیچ پژوهشی مستقل به بررسی بومی سازی اولین مجموعه داستان کوتاه عربی-مصری از داستان های کوتاه فرانسوی نپرداخته است؛ این خلا

ضرورت پژوهش را دوچندان می‌کند. با این حال، برخی مطالعات مرتبط درباره بومی‌سازی با پژوهش حاضر قرابت دارند و جهت مواجهه با آن معرفی شده‌اند.

- پنام (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی ترجمه قرآن براساس راهبرد بومی‌سازی و بیگانه‌سازی» پرداخت و بررسی ترجمه‌های قرآن با رویکرد بومی‌سازی نشان داد نمادهای بسط، تصریح، هنجارگریزی، ترادف، بیگانه‌سازی غالب‌اند و نوعی تعادل میان راهبردها. کشاورز و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله‌ای دیگر با عنوان «بررسی راهبرد «بومی‌سازی» در برگردان عربی عناصر فرهنگی رمان درازنای شب براساس نظریه «ذخایر فرهنگی ایون زوهر»»، با تکیه بر نظریه بومی‌سازی ایون زوهر، ترجمه عربی داستان «درازنای شب» جمال میرصادقی توسط یوسف شتا بررسی شد. پژوهشگران دریافتند مترجم به‌خاطر وام‌گیری زبانی و اشتراکات فرهنگی از روش‌های تحلیل و اختلاط فرهنگی بهره برده است. در این ترجمه ۸۲۹ عنصر فرهنگی شناسایی شد که انتقال عینی با ۴۵٪ و فرهنگ‌زدایی با ۳۷٪ بیشترین بسامد را داشت؛ این نشان‌دهنده کم‌توجهی به بومی‌سازی و گرایش به انتقال فرهنگ مبدأ است.

۳-۱. روش پژوهش و چارچوب نظری

بر این اساس، این پژوهش با توجه به ضرورت انجام و اهداف پیش‌رو، بر آن است تا لایه‌های بومی‌سازی عربی-مصری داستان‌های کوتاه مویاسان را در بطن داستان‌های کوتاه «ماتراه العیون» به روش تحلیل محتوا کشف و ضبط نماید.

بومی‌سازی، یکی از راهبردهای کلان ترجمه است که با هدف تولید سبکی روان و شفاف در متن مقصد است که متناسب با روحیات و شرایط بومی مخاطب متن مقصد شکل می‌گیرد. راهبرد بومی‌سازی با هدف انتقال سبکی و زبان‌شناختی زبان مبدأ به بستر متن مقصد با شرایط محیطی-فرهنگی متن مقصد انجام می‌شود. هدف بومی‌سازی، تولید ترجمه‌ای شفاف و انتقال معنای دقیق موردنظر نویسنده مبدأ است (پالامپو، ۱۳۹۲: ۴۵؛ فرحزاد، ۱۳۹۴: ۵۴). در حالی که بیگانه‌سازی، راهبردی در ترجمه است که با هدف برجسته‌سازی متن مبدأ در قالب متن مقصد انجام می‌گیرد. به عبارتی دیگر، تلاش برای

اجتناب از روان بودن ترجمه سبب می‌گردد تا متن مقصد، ترجمه به حساب نیاید و این شیوه را در واقع می‌توان راهبردی برخلاف بومی‌سازی دانست (همان، ۵۷؛ همان، ۷۰). بیگانه‌سازی با نزدیک کردن خواننده زبان مقصد به نویسنده زبان مبدأ و بومی‌سازی با نزدیک کردن نویسنده زبان مبدأ به خواننده زبان مقصد عمل می‌کنند (موندی، ۱۳۸۹: ۷۰). بومی‌سازی نیز به عنوان یک راهبرد ترجمه و برگردانی، دارای شاخصه‌هایی است که می‌توان به «انتخاب محتاطانه متونی که برای ترجمه شدن به این روش مناسب‌اند، اتخاذ آگاهانه سبکی روان و طبیعی در زبان مقصد، تطبیق متن مقصد برای سازگار شدن با انواع متمم‌مقصد، افزودن مطالب توضیحی، از میان برداشتن عناصر بومی زبان مبدأ و هماهنگ‌سازی کلی متن مقصد با پیش‌فرض‌ها و اولویت‌های زبان مقصد» اشاره کرد (Shuttleworth & Cowie, 1997: 44). بر این اساس، بومی‌سازی تلاشی برای انتخاب واژگان و تمام شاخص‌هایی است که مخاطب با آن آشنا است. حال، برخی نویسندگان نه تنها برای ترجمه بلکه برای خلق اثری نو مشابه متن نخست از یک فرهنگ زبانی-ملی دیگر الهام می‌گیرند و سعی دارند همان محتوا را در بافت زبانی-ملی جامعه خویش پیاده سازند. اینگونه که نویسنده متن دوم سعی دارد، از واژگان متعارف متن اول دوری کند و از هرگونه بیگانه‌سازی با متن خویش که منجر به غریبه‌گی با مخاطب می‌شود، اجتناب ورزد. بنابراین، چنین ترجمه‌ای که در شکل و ساختار بومی دیگری قرار گرفته، دیگر همان متن نخست نیست و با ساختار ترجمه اندکی متفاوت است ولی «قابل تشخیص، قابل فهم و آشنا است و بوی ترجمه نمی‌دهد و طبیعی به نظر می‌رسد و دسترسی آسان به اندیشه‌های حاضر در متن اصلی را برای خواننده فراهم می‌کند» (Venuti, 1995: 5).

در مقابل، نویسنده متن دوم که تلاش دارد تا متنی مشابه یا ترجمه‌ای از متن نخست را به زبان و فرهنگ ملی خود بیان کند؛ گاهی دیده می‌شود که با تأثیرپذیری عمیق از متن نخست، چنان با متن یکی شده که سعی ندارد، در متن نخست دخل و تصرف نماید بلکه همان شاخص‌های بومی متن نخست را در متن مقصد ارجاع می‌دهد که بیگانه‌سازی در متن مقصد محسوب می‌شود. بیگانه‌سازی برخلاف بومی‌سازی، هدف آن انتقال فرهنگ

متن نخست به متن مقصد یا دوم است. اما آنچه در پژوهش پیش رو مدنظر است، بومی‌سازی داستان‌های کوتاه مویاسان در خلال مجموعه داستان کوتاه «ماتراه العیون» در بستر فرهنگ و زبان مصری-عربی است.

۲. پردازش تحلیلی موضوع

۲-۱. شیوه‌های بومی‌سازی در «ماتراه العیون»

۲-۱-۱. استفاده از زبان و لهجه محلی

کاربرد زبان و لهجه‌های محلی در داستان، فرصت ایجاد یک حس بومی واقعی را برای مخاطبان فراهم می‌سازد و حس تعلق داستان به مکان و فرهنگ ملی یک منطقه را تقویت می‌سازد. محمد تیمور از زبان عربی فصیح و رایج در نگارش و کتابت برای متن داستان‌های روایی خود جهت تمصیر یا مصری‌سازی داستان‌های کوتاه مویاسان بهره برده است تا ادبیات عربی با اولین مجموعه داستان کوتاه آشنا گردد و عدم کاربرد لهجه مصری نیز دالّی دیگر برای اثبات این استنباط خواهد بود. برای نمونه می‌توان به شواهد زیر اشاره کرد:

تیمور در داستان «صفارة عید» به طور واضح از سبک و نوع داستان‌نویسی مویاسان با مضمون کودکان یتیم از داستان «بابای سیمون»؛^۱ گرفته‌برداری محتوایی داشته است و آن را با زبان عربی فصیح بومی‌سازی کرده است. به طوری که صحنه‌پردازی‌ها و شخصیت‌پردازی‌ها از فرانسوی به مصری تبدیل شده‌اند. برای مثال می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

«حيث يكثر الباعة، فسار اليتيم الهوينا إلى أن وصل للشجرة الكبيرة، وهناك وقف هنيهة كأنه يفكر ثم جلس في ظل الشجرة وقد أسند ظهره إلى ساقها ونظر جهة اليمين وجهة الشمال، فوجد العطفة قفرة كقلبه، فوضع رأسه بين يديه و بكى وهو يقول: أماء. أماء. أبتاه. بينما كانت الأطفال تغنى في الشارع الكبير» (تیمور، ۲۰۱۲: ۳۲).

ترجمه: «جایی که دوره گردان بسیار بودند، یتیم آرام و بی شتاب گام برداشت تا به درختی بزرگ رسید. لحظه‌ای ایستاد، گویی در اندیشه‌ای عمیق فرو رفته باشد، سپس در سایه‌ی درخت نشست و پشتش را به تنه‌اش تکیه داد. چشم انداخت به راست و چپ و دید گذرگاهی خالی و ویران، چنان سرد و تنها چون قلب خودش. آن‌گاه سرش را میان دست‌هایش فرو برد و با گریه زمزمه کرد: «مادرم... مادرم... پدرم...»، در حالی که کودکان در خیابان بزرگ مشغول آواز بودند».

مشابه همین متندر داستان «بابای سیمون» به شرح زیر است:

«اما سیمون به درختی تکیه داده بود تا نیفتد؛ درمانده ایستاده بود مثل کسی که برایش فاجعه‌ای جبران‌نشدنی اتفاق افتاده باشد. سعی می‌کرد مسأله‌اش را توضیح بدهد اما هر چه می‌کرد چیزی نمی‌یافت که در جواب بچه‌ها بگوید و این نکته منحوس را که پدر نداشت تکذیب کند. سرانجام، رنگ‌باخته دلی به دریا زد و به صدای بلند گفت: چرا، بابا دارم» (موپاسان، ۱۳۹۱: ۱۹).

مثال بالا به عنوان بخشی از کل یافته‌ها در مجموعه «ماتراه العیون» است که تیمور از یک اصل کل و رایج جهت نگارش مجموعه داستان کوتاهش بهره برده تا نه مخاطب خاص مصری بلکه مخاطب عام‌تر و گسترده‌تری را داشته باشد. هرچه بومی‌سازی دقیق‌تر و ویژه‌تر باشد، مخاطب بسیار محدودتر می‌شود؛ مثلاً اگر تیمور با لهجه مصری می‌نوشت، تنها مصریان کاملاً می‌فهمیدند و دیگر عرب‌زبانان یا غیرعرب‌زبانان نیازمند شرح مفصل‌تری بودند.

۲-۱-۲. توصیف دقیق محیط طبیعی

توصیف دقیق محیط طبیعی یک منطقه، از جمله کوه‌ها، رودخانه‌ها، گیاهان و حیوانات می‌تواند به خواننده تصویر واضح‌تری از داستان ارائه دهد. برای نمونه می‌توان به مثال زیر از داستان کوتاه «عطفه‌ی الی... منزل رقم ۲۲» اشاره کرد که بینامتن‌های بسیاری با داستان کوتاه «بهار» اثر موپاسان دارد:

«سرت و راءها طویلاً إلى أن وصلنا تلك الحديقة الصغيرة التي يعرفها كل من اعتاد التنزه في شارع بولاق، وهناك اقتربت منها وقلت لها: لقد حق لك ولى أن نستريح فعلام الإسراع؟ فنظرت إلى مرة ثانية وابتسمت، ثم سارت على مهل، فسرت معاً جنباً إلى جنب وقرأتها السلام، فقالت: علام تقتفى أثرى؟... وتحدثنا طويلاً، ثم سألتها أن نذهب لمصر الجديدة، فقبلت ببشاشة وسرور، ورجعنا أدرجنا إلى محطة المترو» (تیمور، ۲۰۱۲: ۱۷-۱۸).

ترجمه: «مدتی طولانی پشت سرش راه رفتم تا به آن باغ کوچک رسیدیم که هر کس اهل تفرج در خیابان بولاق باشد، می شناسدش. آنجا نزدیکش شدم و گفتم: «تو و من سزاواریم اندکی استراحت کنیم؛ پس برای چه چنین می شتاییم؟» بار دیگر نگاهم کرد و لبخند زد، سپس آهسته به راه افتاد. من نیز کنارش قدم زدم و سلام عرض کردم. پاسخ داد: «چرا تعقیب می کنی؟» ... و ما مدتی در گفت و گو بودیم. آنگاه از او خواستم با هم به مصر جدید برویم؛ با رویی بشاش و سرشار از شوق پذیرفت. سپس مسیر آمده را برگشته و به سوی ایستگاه مترو باز گشتیم».

متن بالا تمصیر یا مصری شده موقعیت و بافت دقیق مکانی است که پیش تر در متن داستان «بهار»^۱ از موپاسان در بافت فرانسوی می توان یافت:

«در تروکادرو زد و دختری با یک بسته سوار شد، آمد و روبه رویم نشست... نگاهش می کردم و او هم نگاهم می کرد، اما فقط گاه به گاهی، مثل این دختری که ما را نگاه می کرد. خلاصه، از بس به هم نظر انداختیم فکر کردم که دیگر همدیگر را به اندازه کافی می شناسیم و سر حرف را باز کردم. او هم جوابم داد... در سن کلو پیاده شد. من هم دنبالش رفتم. می رفت سفارشش را تحویل بدهد. وقتی برگشت قایق رفته بود. کنارش شروع به قدم زدن کردم و هوای خوش کاری می کرد که آه هر دومان درمی آمد. به او گفتم: توی جنگل باید هوا عالی باشد. گفت: بله! حتما! چطور است برویم و گشتی بزنیم؟ موافقید، دختر خانم؟ بعد از کمی دودلی قبول کرد» (موپاسان، ۱۳۹۰: ۱۴۷-۱۴۸).

۳-۱-۲. تصویر شخصیت های محلی

شخصیت‌های محلی با آداب و رسوم، باورها و ارزش‌های خود، می‌توانند به داستان رنگ و بوی بومی بخشند و داستان «فی القطار» از این دست است. «کراچوفسکی، بروکلمان و هنری پیرس، داستان «فی القطار» را نخستین داستان کوتاه، به معنای فنی آن در مصر می‌دانند. عباس خضر نیز در کتاب «القصة القصيرة في مصر» این مسئله را تأیید می‌کند» (الشارونی، ۲۰۰۱: ۷۴). این داستان به موضوع کشاورز از زبان چند مسافر که در کوپه قطاری نشسته‌اند، می‌پردازد. بینامتن‌های آشکار مختلفی از این داستان را می‌توان در داستان «تُپلی» اثر موپاسان یافت که چندین مسافر در یک دلیجان هم‌سفر هستند که دو داستان، بغض‌ها، دردها، ضعف‌های اعتقادی و فکری افراد یک جامعه را حکایت می‌کنند. به طوری که نویسندگان در دو داستان، شخصیت‌های مذهبی، بلندمرتبه، معمولی و یک فرد بی‌تربیت و لوده را در نظر داشته و توصیفاتی مشابه از ایشان در داستانشان یافت شده است. «وجلس الأستاذ غیر بعید عنی، وخلع مرکوبه الأحمر قبل أن یتربع علی المقعد، ثم بصق علی الأرض ثلاثاً ماسحاً شفتیه بمنديل أحمر یصلح أن یكون غطاءً لطفل صغیر. ثم أخرج من جیبه مسیحة ذات مائه حبة وحبّة وجعل یردد اسم الله والنّبی والصحابه والأولیاء والصالحین» (تیمور، ۲۰۱۲: ۹).

ترجمه: «استاد نه چندان دور از من نشست و پیش از آن که بنشیند، مرکب سرخ‌رنگش را بیرون آورد. سپس سه‌بار به زمین تف انداخت و لبانش را با دستمال سرخی پاک کرد که گویی برای پوشاندن یک کودک خردسال مناسب بود. آنگاه از جیبش تسبیح صد و یک دانه بیرون آورد و نام خدا، پیامبر، صحابه و اولیاء و صالحان را زمزمه کرد».

پیش‌تر موپاسان در داستان «تُپلی» با کاربرد محتوا و شخصیت‌پردازی مشابه داستان‌نویسی کرده است. به طوری که مشابه همان شیخ تسبیح‌گو در داستان محمد تیمور را با خواهران مسیحی تسبیح‌گو در دلیجان همراه با سایر مسافران می‌توان یافت: «از قضا تمام زنان روی نیمکت نشسته بودند و در کنار کنتس، دو خواهر مقدس کلیسا نیز جا داشتند که تسبیح‌های درازی در دست می‌گرداندند و دعایی زیر لب زمزمه می‌کردند» (موپاسان، ۱۳۷۲: ۱۷).

در داستان «تپلی» می‌توان توجه موپاسان به شخصیت‌های مختلف در جامعه فرانسه را یافت و نگاه او از شخصیت‌های ریاکارانه مذهبی نیز دور نمانده است. به طوری که محمد تیمور نیز با پیروی از وی، این عنصر داستانی؛ یعنی شخصیت‌پردازی‌های مختلف را نادیده نگرفته و به لایه‌های مختلف جامعه مصر با شخصیت‌پردازی توجه خاصی داشته است. شخصیت‌های داستان «تپلی»، از جمله فرد تاجر، فرد والامقام، زن هرزه، فرد تاجر لوده و خواهران مسیحی نیز در یک دلجان، مصری-بومی می‌توان یافت که تیمور آنان را در داستان «فی‌القطار» ترسیم نموده است. به طوری که محمد تیمور با حد و مرزهای محدود شرقی-اسلامی و مصری آنان را برگزیده است، از جمله: دانش آموز، راوی کل یا نویسنده، افسر، شهردار، فرد پولدار، فرد پولدار دلک‌مانند و لوده، شیخ تسبیح‌گو. بنابراین، عناصر گفت‌وگو و صحنه‌پردازی در کنار عنصر شخصیت‌پردازی در داستان تپلی نقش به‌سزایی در راستای کمک به محمد تیمور در داستان کوتاه «فی‌القطار» داشته‌اند.

گاهی دیده شد که محمد تیمور در راستای خلق داستان‌های کوتاهش، بخشی یا برخی عناصری محدود از داستان کوتاه‌های موپاسان را جهت خلق داستان‌های کوتاه مصری‌اش مورد توجه قرار داده است. اما در برخی داستان‌هایش می‌توان آیین تمام‌نما از یک اثر موپاسان را یافت که بیانگر اشراف کامل محمد تیمور به سبک و محتوای داستان‌های کوتاه موپاسان جهت مصری‌سازی بوده است. همچون، داستان کوتاه «ربی لمن خلقت هذا النعیم؟» که تیمور نیز در پیشگفتار داستانش به این موضوع اقرار کرده است: «اصل این داستان از نویسنده مشهور فرانسوی؛ موپاسان است که شخصیت‌ها، زمان و مکان و موضوع و هر آنچه در اصل داستان بوده به عربی برگردانده شده است. تنها روح نویسنده (=موپاسان) در داستان تیمور باقی مانده است. از سویی دیگر، موپاسان در این داستان به روش داستان کوتاه تولستوی -واقع‌گرایی- گراییده و داستانش را نقل کرده است» (تیمور، ۲۰۱۲: ۳۲). داستان «شب مهتابی»، حکایت پدر مسیحی و معتقدی است که توصیف بومی-مصری شخصیت پدر با شخصیت «محمد بک عبدالقادر» فرد مسلمان در داستان «ربی لمن خلقت هذا النعیم؟» صورت گرفته است.

«محمد بک عبدالقادر رجل فى الخامسة والخمسين من عمره، أفنى الأنف أسود العينين مقرون الحاجبين، يقص شاربه ويعفو عن لحيته. إن مشى يسير الهويناً، وإن جلس يترجع على كرسيه بعد أن يخلع خفيه، يرتدى الردنجات ولا يحب سواها من الملابس الإفرنجية؛ لأنها أقربها شكلاً لمظاهر الصلاح والتقوى. مسلم فى كل أقواله وأفعاله، يذب عن الدين كلما تعرض له ملحد لا يتقى الله فى دينه ولا دنياه، ويدافع عن حجاب المرأة فى كل مجلس يتناقش فيه أصحاب مذهب السفور مع المحافظين عى العوائد والتقاليد القديمة. وإن رأى شاباً جالساً فى حان يتعاطى كأساً من الخمر، وقف فى مكانه كالمصعوق، ثم بصق على الأرض و مشى فى سبيله وهو يرتل آيات القرآن» (تيمور، ۲۰۱۲: ۳۲).

ترجمه: «محمد بک عبدالقادر مردی پنجاه و پنج ساله است. بینی اش باریک و کشیده، چشمانش سیاه و ابروانش پیوندی اند. سیلش را اصلاح می کند و از تراشیدن ریش خود در می گذرد. هرگاه راه می رود، با گام هایی آهسته و مطمئن گام برمی دارد و هرگاه می نشیند، پیش از آن که بر صندلی بنشیند، پاپوش هایش را در می آورد. او تنها ردنجات^۱ می پوشد و از هیچ یک دیگر از لباس های فرنگی خوشش نمی آید؛ زیرا شکل این جامه را بیشتر به مظاهر صلاح و تقوا نزدیک می بیند. در گفتار و کردار، مردی کاملاً مسلمان است و هر زمان کافری بی باک که در دین و دنیایش از خدا ترسی ندارد، به حریم دینداری تعرض کند، با تمام قوت از دین دفاع می کند. همچنین در هر مجلسی که طرفداران بی حجابی با محافظه کاران بر سر سنن و رسوم دیرین به بحث می نشینند، او با صراحت از حجاب زن حمایت می نماید. اگر جوانی را در میخانه ای بیابد که جام شراب به دست گرفته، گویا صائقه به او زده باشد؛ از جا می ایستد، بر زمین تف می اندازد و سپس به راه خود می رود و همان حال آیات قرآن را زیر لب زمزمه می کند».

موپاسان نیز در داستان کوتاه «مهتاب» با آغازی مشابه همین داستان خویش را شروع می کند، با این تفاوت که شخصیت پردازی و صحنه پردازی داستان موپاسان با فضا و جو

^۱. لباس بلند مصری

فرانسه و داستان تیمور با فضا و جو مصر همخوانی دارد. از این رو می‌توان بینامتن بالا را در متن پیشین از داستان کوتاه «شب مهتابی» اثر موپاسان یافت.

ترجمه: «او به نام جنگی خود، آبوت ماریگنان عمل کرد. او کشیشی اعظم، لاغر و متعصبی بود که همیشه دارای وجدانی والا و در عین حال راستگو بود. تمام اعتقادات او ثابت بود. هرگز تزلزل و تردیدی نمی‌کرد... با همه اوصاف، او از زن متنفر بود. ناخودآگاه از او متنفر بود و او را به طور غریزی تحقیر می‌کرد. او غالباً کلمات مسیح را تکرار می‌کرد: ای زن، تو چه چیزی با من مشترک داری؟» (Maupassan, Clair de lune, 1889: 5-6).

در مثال یادشده، محمد تیمور از شخصیت مسلمان مصری ثروتمندی بهره می‌برد که با خانواده‌اش در قصر ساحل نیل زندگی می‌کند؛ او به شدت مذهبی است و گاهی به خاطر اعتقاداتش با همسر و دخترش رفتاری خشونت‌آمیز دارد. این شخصیت در دین به پدر مسیحی و معتقد داستان موپاسان شباهت دارد، با این تفاوت که پدر موپاسان زن و فرزند ندارد اما خواهرزاده‌ای دارد که می‌کوشد او را به کلیسا بکشاند.

«لم یزرق محمد بک عبدالقادر إلا بفتاة جميلة الصورة حلوة الحديث غضة العينين كأنها نرجسة جميلة في حديقه الشعر لا يقف أمامها إلا كل شاعر كبير الخيال بدیع التصوير، ولقد بلغت تلك الفتاة العشرين منذ عدة أيام، وفكر أبوها كثيراً في أمر زواجها وحادث زوجته في هذا الشأن مراراً، وعدد لها أسماء كثير من الشبان الأغنياء المتعلمين الذين يتطلعون لهذا الزواج المبارك» (تیمور، ۲۰۱۲: ۳۴).

ترجمه: «محمد بک عبدالقادر فقط یک دختر داشت؛ دختری خوش‌سیما، شیرین‌زبان و شوخ‌چشم؛ گویی نرگس زیبایی در باغی از شعر است که هیچ شاعر خیال‌پرداز و تصویرسازی نتواند در برابرش تاب مقاومت آورد. آن دختر چند روز پیش بیست‌سالگی را پشت سر نهاد و پدرش بارها درباره ازدواجش اندیشید، با همسرش سخن گفت و نام بسیاری از جوانان ثروتمند و دانش‌آموخته را که مشتاق این وصلت مبارک‌اند، برشمرد».

مشابه همین مترا می‌توان در داستان «شب مهتابی» اثر موپاسان نیز یافت:

ترجمه: «او خواهرزاده‌ای داشت که با مادرش در خانه کوچکی در همان نزدیکی زندگی می‌کرد. او مصمم بود که او را راهبه‌ی کلیسا کند. او زیبا و شوخ طبع بود. وقتی کشیش موعظه می‌کرد، او می‌خندید و هنگامی که نسبت به او عصبانی می‌شد، (دختر) او را به شدت می‌بوسید و او را به قلب خود فشار می‌داد. در حالی که او بی‌اختیار سعی می‌کرد، خود را از این آغوش رها کند که با این وجود، لذت شربنی را در او می‌چشید و در اعماق وجودش آن احساس پدری را که در هر مردی خفته است، بیدار می‌کرد» (Maupassant, 1889: 9).

از دیگر بومی‌سازی شخصیتی در «ماتراه العیون»، تأثیرپذیری محمد تیمور از داستان معروف موپاسان به نام «بل آمی» است که تیمور برای شخصیت‌پردازی شخصیت اصلی داستان خود در داستان کوتاه «کان طفلاً فصار شاباً»، با نام «أحمد محبوب» بهره برده است. چراکه داستان موپاسان بیانگر زندگی سخت و مشقت‌آور جوانی خوش‌تیپ و خوش‌چهره به نام «ژرژ دوروا» است که قصد آن دارد تا به هر طریقی شده پولدار و نویسنده‌ی یک نشریه شود و به جاه و مقام والای یک کنت دست یابد. هر دوشخصیت داستان کوتاه فرانسوی و داستان کوتاه مصری، شخصیت جوانی را بیان می‌کنند که از زیبایی چهره و اندام بهره‌مند بوده که توجه دیگران را به خود جلب می‌کنند. شخصیت دو جوان که در شرایط و جو نامناسب تربیت یافتند و با توجه به عقده‌های فردی و اجتماعی به فساد و نابه‌هنجاری می‌گرایند. با این وجود، نویسنده‌ی متن دوم (=عربی) با الهام‌گیری از شخصیت اصلی متن اول (=فرانسوی) اثر موپاسان توانسته، عنصر شخصیت‌پردازی داستان‌ش را مطابق با جامعه‌ی خویش بازگو کند. به طوری که «أحمد محبوب» ویژگی‌های شخصیتی‌اش مشابه «ژرژ دوروا» در داستان «بل آمی» است و آغاز دو داستان و صحنه‌پردازی آنان بسیار به هم نزدیک است.

«أحمد محبوب يبلغ من العمر عشرين عاماً، ألقى الأنف أسود العينين، مقرون الحاجبين وضاح الطلعة، جميل الصورة طويل القوام. إذا رأتها النساء نظرت إليه بطرف خفي، وإذا رأى النساء مشى مشية التيه والدلال» (تیمور، ۲۰۱۲: ۳۷).

ترجمه: «احمد محبوب بیست ساله است. بینی اش باریک و کشیده، چشمانش سیاه و ابروانش به هم پیوسته، سیمایش روشن و گشاده است. چهره‌ای زیبا و قامتی کشیده دارد. هرگاه زنان او را می‌دیدند، با نگاهی پنهان و سرشار از شور به او می‌نگریستند؛ و هر بار که او زنان را می‌دید، با گام‌هایی پریشان و دلفریب گام برمی‌داشت».

اما شخصیت‌پردازی فرانسوی در داستان «بل آمی» با متون و شواهد زیر قابل بررسی و انطباق است که محمد تیمور از این نوع شگرد شخصیت‌پردازی در داستان‌های کوتاهش بهره برده است.

«از آنجا که پسر خوش‌قیافه‌ای بود، به عادات دوران خدمت در ارتش، سینه‌اش را جلو داد، شکمش را تو کشید، با حرکتی نظامی‌وار و خودمانی تابی به سبیلش داد و نگاهی سریع به دور تا دور رستوران و مشتری‌ها که هنوز شام‌شان را تمام نکرده بودند انداخت، از آن نگاه‌های زیبای پسرانه‌ای که مثل نگاه‌های تیز مرغ شکاری همه‌چیز و همه‌جا را در برمی‌گیرد. زن‌ها سرشان را بلند کردند و چشم به او دوختند.... اگرچه کت و شلوارش شصت فرانک بیشتر نمی‌ارزند، با این همه به شکلی چشمگیر، واقعاً خوشپوش و برازنده بود. با قد بلند، اندام متناسب، موهای بلوطی روشن که به طرز مبهمی به حنایی می‌زد، سبیل سر بالا، چشم‌های آبی روشن، با مردمک‌هایی کوچک، موها که فر طبیعی داشت و با فرقی میان سر از هم جدا شده بود، او را شبیه قهرمان‌های محبوب رمان‌های عامیانه می‌کرد» (موپاسان، ۱۳۸۳: ۹-۱۰).

مشابه همین شخصیت را، در داستان کوتاه دیگری از تیمور با عنوان «الشباب الضائع» با شخصیت «حسن امین» می‌توان یافت. به طوری که هدف تیمور در بهره‌گیری از شخصیت «بل آمی» از داستان موپاسان، این بار لحاظ به نوع شخصیت و ویژگی‌های رفتاری استوار بوده است. اینگونه که شخصیت «حسن امین» همچون «ژرژ دوروا» با هدف کسب مقام و شهرت نویسنده‌گی در نشریه معتبر باری دیگر تبلور یافته است (ر.ک. تیمور، ۲۰۱۲: ۴۷-۹۹).

کاربرد افسانه‌ها و روایات محلی، می‌تواند به داستان عمق و معنا ببخشد و آن را با فرهنگ بومی ارتباط دهد. در حالی که توجه و عنایت ویژه محمد تیمور به موپاسان در نوع داستان کوتاه‌نویسی، موجب پیروی همه‌جانبه وی از نویسنده فرانسوی گشته است. به طوری که وی با پیروی از گرایش واقع‌گرایی و نترالیسم موپاسان در آثارش، ناخودآگاه به سمت این نوع سبک ادبی گراییده است. عدم توجه تیمور به افسانه‌های مصر باستان و توجه محدود او به روایات محلی این سرزمین، باعث تعمیق ساختار روای، ایجاد معنا و تعیین محوریت در داستان‌های کوتاه‌ش شده تا از این طریق، پیوندی مستحکم با فرهنگ بومی برقرار کند. گرایش انتقادی او به جامعه، او را از اساطیر مصری-عربی دور ساخت و شدیداً بر نقد اجتماعی معاصر متمرکز نمود. برخی روایات محلی در بطن داستان‌هایش به شرح زیر هستند:

محمد تیمور در داستان «صفارة عید» به تأثیر از داستان «بابای سیمون» اثر موپاسان؛ به روایت محلی یک روش کهن تصوف می‌پردازد:

«وفی تلك الساعة مر أستاذ قصير القامة طويل اللحية، يسير الهوينا في طريقة وهو يداعب لحسته بيده اليسرى ومسبحة بيده اليمنى. فهرعت الأبناء للقائه وهم الخصى واقفاً ثم مشى وقبل يده، بينما كان الآخرون يقبلون أطراف جبته. أما الشيخ فهو رئيس الطريقة النقشبندية؛ وهي طريقة تحتم على أشياعها أن يذكر كل واحد منهم لفظ الجلالة مرة في كل عشرة دقائق، توفي شيخها القديم منذ خمسمائة سنة بعد أن نقشه التقوى على صدره اسم الجلالة، ولهذا سميت طريقته باسم النقشبندية» (تیمور، ۲۰۱۲: ۳۱).

ترجمه: «و در همان هنگام، شیخی کوتاه‌قامت و درازریش از برابر می‌گذشت، گام‌هایش آرام و موزون بود؛ با دست چپ ریشش را نوازش می‌کرد و با دست راست، تسبیحش را می‌شمرد. بزرگان شتابان به استقبالش برخاستند و مدّاح، که ایستاده بود، جلو آمد و دست او را بوسید، در حالی که دیگران لبه‌های لباسش را دست‌به‌دست می‌بوسیدند. آن شیخ همان رئیس طریقت نقشبندیه است؛ راهی که بر پیروانش واجب می‌کند هر یک «اسم جلاله» را هر ده دقیقه یک بار به یاد آورند. شیخ کهن این طریقت پانصد سال پیش

وفات یافت، در حالی که «اسم جلاله» را چون نقشِ تقوا بر سینه‌اش حک کرده بود؛ از همین رو، راه او «نقشبندی» نامیده شد.^۱

تصویر بالا، علاوه بر تصویر دینی نزد مردم مصر، روش تصوف دیرینه را نیز، به مخاطب انتقال می‌دهد؛ روشی که نزد مردم متدین شرقی رایج است.

همچنین، محمد تیمور در داستان کوتاه «الشباب الضائع» بومی شده داستان «بل آمی» اثر موپاسان، در کنار عنوان اصلی داستان، یک عنوان فرعی دیگر با «قطع القصص المصریه»^۱ آورده است که به روایت محلی-مصری در ۸ فصل روایی پرداخته است و تلاش نموده تا داستان «بل آمی» را با شاخصه‌های روایی-محلی مصری حکایت کند.

کارکرد بومی‌سازی در «ماتراه العیون»

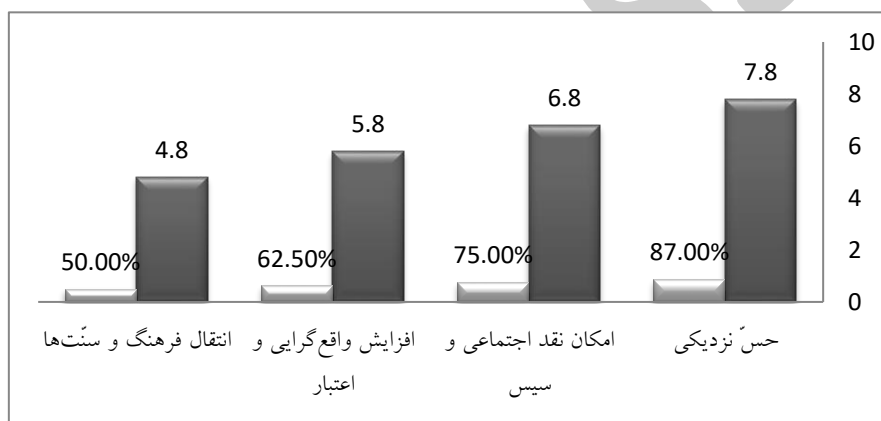
پژوهش حاضر بر بومی‌سازی در داستان، به‌ویژه در ترجمه و اقتباس داستان‌های کوتاه موپاسان توسط محمد تیمور در مجموعه «ماتراه العیون»، تمرکز دارد. بومی‌سازی به معنای به‌کارگیری زبان، لهجه، آداب و رسوم، باورها و محیط طبیعی خاص یک منطقه است تا خواننده با فرهنگ و زندگی مردمان آن ناحیه آشنا شود و کمتر دچار غریبگی گردد.

اولین کارکرد این روش با توجه به یافته‌های پژوهش در مجموعه داستان کوتاه «ماتراه العیون» به تأثیر از داستان‌های کوتاه موپاسان، ایجاد حس نزدیکی و هم‌ذات‌پنداری خواننده با شخصیت‌ها و فضای داستان است. تیمور با جایگزینی عناصر مصری-عربی؛ همچون نام محل‌ها، لهجه گفتگوها و آداب روزمره، مخاطب را بیش از پیش مجذوب روایت و همراه شخصیت‌ها می‌کند. دومین کارکرد، افزایش واقع‌گرایی و اعتبار داستان است. وقتی ساختار و جزئیات روایت بر اساس تجربه‌های ملموس از یک جامعه واقعی شکل می‌گیرد، داستان از جنبه‌ی تخیلی فاصله گرفته و باورپذیری آن نزد خواننده تقویت می‌شود. تیمور نیز با مشاهده مستقیم جامعه مصر، این ویژگی را در آثار خود حفظ کرده

^۱ - مجموعه داستان‌های مصری

است. سومین کارکرد بومی سازی انتقال فرهنگ، تاریخ و سنت های منطقه است. «ماتراه العیون» نمایانگر فرهنگی کاملاً مصری-عربی است که نویسنده از زبان و آداب بومی بهره برده تا میراث ملموس مردم را نگه دارد. چهارمین کارکرد، امکان نقد اجتماعی و سیاسی است؛ به گونه ای که تیمور در خلال روایت با ظرافت به مسائل زنان، محدودیت های خانوادگی و ساختارهای اجتماعی مصر اشاره کرده و مخاطب را به تأمل در وضعیت فرهنگی و سیاسی برمی انگیزد.

نمودار شماره ۱: میزان فراوانی کارکردهای بومی سازی داستان های کوتاه مویاسان در مجموعه «ماتراه العیون»

حس نزدیکی و هم ذات پنداری در ۷ داستان از ۸ (بیشترین فراوانی) بر حضور قوی عناصر مصری (لهجه، مکان، آداب) دلالت دارد. نقد اجتماعی در ۶ داستان دیده شده و تمرکز تیمور بر مسائل زنان و ساختار قدرت را برجسته می سازد. واقع گرایی و اعتبار با ۵ حضور، به چشم می آید اما نسبت به دو کارکرد اول تفاوت معنی داری دارد. انتقال فرهنگ و سنت ها در نیمی از داستان ها ظاهر شده که نشان می دهد این کارکرد گرچه مهم، اما به اندازه سایر کارکردها به کار نرفته است.

۳. نتیجه گیری

در پژوهش حاضر با اتکا بر تحلیل محتوای هشت داستان مجموعه «ماتراه العیون» از محمد تیمور و با پاسخ به پرسش‌های اصلی تحقیق درباره کارکردها و راهبردهای بومی‌سازی داستان‌های کوتاه موپاسان، توانستیم چهار کارکرد عمده را شناسایی و اولویت‌بندی کنیم. یافته‌های کمی نشان دادند که «ایجاد حس نزدیکی و هم‌ذات‌پنداری» با حضور در ۷ داستان از ۸ (۸۷.۵٪) مهم‌ترین نقش را ایفا می‌کند. این کارکرد از طریق جایگزینی نام‌های بومی، به‌کارگیری لهجه و توصیف دقیق آداب روزمره، توانسته مخاطب مصری را به‌سرعت با فضای داستان پیوند دهد و مانع احساس بیگانگی وی شود. کارکرد دوم، یعنی «نقد اجتماعی و سیاسی»، در ۶ داستان (۷۵٪) آشکار شد و حاکی از تأکید تیمور بر مسائل زنان، خانواده و ساختارهای قدرت در مصر معاصر بود. تیمور با بهره‌گیری از روایت‌های ظریف و نشانه‌های فرهنگی بومی، بستر مناسبی برای طرح پرسش‌های انتقادی درباره نقش و جایگاه زنان و مناسبات اجتماعی فراهم آورد.

«افزایش واقع‌گرایی و اعتبار» در ۵ داستان (۶۲.۵٪) مورد تأکید قرار گرفت. خرده‌جزئیات ملموس از زندگی روزمره مصری‌ها - از منظر پوشش، معماری مساجد و کوچه‌ها تا واکنش‌های طبیعی شخصیت‌ها - باعث شد روایت‌ها از سطح تخیل صرف فراتر بروند و نزد خواننده باورپذیری بیشتری بیابند. در نهایت «انتقال فرهنگ، تاریخ و سنت‌ها» در ۴ داستان (۵۰٪) نمود داشت و نمایانگر آن است که هرچند تیمور اهتمامی به حفظ میراث مادی و معنوی مصر دارد، اما این عنصر در مقایسه با کارکردهای هم‌ذات‌پنداری و نقد اجتماعی در مرتبه پایین‌تری قرار می‌گیرد.

از منظر راهبردهای بومی‌سازی، مترجم-نویسنده ضمن تحکیم «صدای مترجم» تکنیک‌هایی چون حفظ اصالت زبانی (استفاده از واژگان و اصطلاحات محلی) و هندسه‌سازی مکانی (توصیف دقیق چشم‌انداز و معماری محلی) را به‌خوبی به‌کار بسته است. افزون بر این، به‌کارگیری تصاویر شخصیتی مصری و بازسازی موقعیت‌های اجتماعی-مذهبی بومی، موجب شد که ساختار روایی موپاسان با حداقل گسیختگی

فرهنگی در بستر مصر پیاده‌سازی شود. در انتخاب عناصر فرهنگی، تیمور ضمن توجه به توان درک مخاطب عام عرب‌زبان، مراقب بود تا از حداکثر خلوص بومی‌سازی بهره گیرد، اما نه در حدی که فقط برای خواننده مصری قابل فهم باشد. این میانه‌روی در «شدت بومی‌سازی» باعث شد که اثر، هم گستره ادبیات عربی را دربرگیرد و هم با مخاطب محلی ارتباطی صمیمانه برقرار کند.

در پایان، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بومی‌سازی ادبی، نه تنها انتقال زبانی متن مبدأ بلکه بازیابی و بازآفرینی فرهنگی است. مجموعه «ماتراه العیون» نمونه‌ای موفق است که توانسته میان وفاداری به متن اصلی و نیازهای فرهنگی مخاطب مقصد تعادل برقرار کند. برای آینده، بررسی واکنش مخاطبان مصری و مقایسه بومی‌سازی‌های مشابه در کشورهای دیگر پیشنهاد می‌شود تا قلمرو کاربرد این راهبردها عمیق‌تر و گسترده‌تر مورد مطالعه قرار گیرد.

ORCID

Tahereh Mirzadeh	https://orcid.org/0009-0003-3312-0973
Hosein Shamsabadi	https://orcid.org/0000-0002-0115-4322
Sayed Mahdi Nori Keyzaghani	https://orcid.org/0000-0001-7867-4898

منابع

عربی

تیمور، محمد (۲۰۱۲). *ماتراه العیون و قطع قصصیه مصریّه*. قاهره: مؤسسه هندوای للتعلیم و الثقافه.
 الشارونی، یوسف. (۲۰۰۱). *القصة تطوّراً أو تمرداً*. قاهره: مرکز الحضارة العربیة.
 شمس آبادی، حسین، میرزاده، طاهره (۱۴۰۱). مقاربه عتبه العنوان فی مجموعه من القصص القصیره لمحمد تیمور ماتراه العیون أنموذجاً. *بحوث فی اللغة العربیة*، العدد ۲۷، ۱۱-۲۰.
 DOI: [10.22108/RALL.2020.122417.1276](https://doi.org/10.22108/RALL.2020.122417.1276).

فارسی

آشوری، داریوش (۱۳۸۰). *تعریف‌ها و مفهوم فرهنگ*. تهران: انتشارات آگاه.
 پالامپو، گیزچه (۱۳۹۲). *اصطلاحات کلیدی در مطالعات ترجمه*. ترجمه فرزانه فرحزاد و عبدالله کریمزاده. تهران: نظر قطره.
 پنام، انور (۱۴۰۳). بررسی ترجمه قرآن براساس راهبرد بومی‌سازی و بیگانه‌سازی. *مطالعات زبان و ادبیات عربی*، ۲(۳)، ۶۹-۸۵.
 DOI: [10.22034/ALLS.2023.14941.1068](https://doi.org/10.22034/ALLS.2023.14941.1068).
 حرّی، ابوالفضل (۱۳۸۷). حضور مترجم در متن روایی. *فصلنامه پژوهش‌های زبان خارجی*، ۴۶(۴)، ۳۵-۵۲.

شمس آبادی، حسین، میرزاده صوغانی، طاهره، نوری کیزقانی، سید مهدی و حجت‌الله فسقزی (۱۴۰۲). *کاربست ترامتنیت در مجموعه داستان کوتاه ماتراه العیون اثر محمد تیمور*. رساله دکتری، رشته زبان و ادبیات عربی، دانشگاه حکیم سبزواری: دانشکده الهیات و معرف اسلامی.

شمس آبادی، حسین، میرزاده صوغانی، طاهره، نوری کیدقانی، سید مهدی؛ فسنقری، حجت‌الله. (۱۴۰۲). کاربرد دوگانه پیرامنتیت و نشانه‌شناسی تصویر روی جلد کتاب ماتراه العیون. جستارهای زبانی، ۱۵(۶)، ۳۶۸-۳۳۹. Doi: [10.48311/LRR.16.4.11](https://doi.org/10.48311/LRR.16.4.11)

فرحزاد، فرزانه (۱۳۹۴). فرهنگ جامع مطالعات ترجمه. تهران: نشر علمی.

کشاوری، حبیب، طباطبائی، سید حسن؛ ضیغمی، علی (۱۴۰۳). بررسی راهبرد «بومی‌سازی» در برگردان عربی عناصر فرهنگی رمان درازانای شب براساس نظریه ذخایر فرهنگی ایون زوهر. پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی، ۱۴(۳۱)، ۱۶۴-۱۲۹. Doi: [10.22054/rctall.2024.79477.1734](https://doi.org/10.22054/rctall.2024.79477.1734)

موپاسان، گئی. دو. (۱۳۷۲). تپلی و چند داستان دیگر. ترجمه محمد قاضی. چاپ سوم، تهران: نشر آروین.

موپاسان، گئی. دو. (۱۳۷۲). مادموزال فی فی «مادموزال فی فی». ترجمه کوتوال انتقامی. چاپ اول، تهران: انتشارات پاییز-انتشارات دیلمان.

موپاسان، گئی. دو. (۱۳۹۱). اولین برف و داستان‌های دیگر «بابا سیمون». ترجمه مهدی سحابی. چاپ دوم، تهران: نشر مرکز.

موپاسان، گئی. دو. (۱۳۹۱). اولین برف و داستان‌های دیگر «بهار». ترجمه مهدی سحابی. چاپ دوم، تهران: نشر مرکز.

موندی، جرمی (۱۳۸۹). درآمدی بر مطالعات ترجمه: نظریه‌ها و کاربردها. ترجمه الهه ستودهنما و فریده حق‌بین، تهران: نشر علم.

Persian References Translated to English

Al-Sharouni, Youssef (2001). The Story: Evolution or Rebellion. Cairo: Center of Arab Civilization. [In Arabic]

Ashouri, Dariush (2001). Definitions and the concept of culture. Tehran: Agah Publications. [In Persian]

Farhazad, Farzaneh (2015). Comprehensive Dictionary of Translation Studies. Tehran: Scientific Publication. [In Persian]

Harri, Abolfazl (2008). The presence of the translator in the narrative text. Foreign Language Research Quarterly, (46), 35-52. [In Persian]

Keshavarz, Habib, Tabatabaei, Seyed Hassan; Zeighami, Ali (2014). Study of the Strategy of "Nativeization" in the Arabic

Translation of Cultural Elements of the Novel "The Long Night" Based on the Theory of Cultural Reserves by Ayon Zohar. Translation Studies in Arabic Language and Literature, 14(31), 129-164. Doi: [10.22054/rctall.2024.79477.1734](https://doi.org/10.22054/rctall.2024.79477.1734) [In Persian]

Lefevere, A. (1992). *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. London & New York: Routledge.

Maupassant, G.D. (1993); *Mademoiselle Fei Fei* "Mademoiselle Fei Fei". Translated by Kotwal Thamegani. First edition, Tehran: Publications-Deylaman Publishing. [In Persian]

Maupassant, G.D. (1993); *Tapli and Some Other Stories*. Translated by Mohammad Ghazi. Third Edition, Tehran: Arvin Publication. [In Persian]

Maupassant, G.D. (2012); *The First Snow and Other Stories of "Baba Simon"*. Translated by Mehdi Sahabi. Second edition, Tehran: Markaz Publishing. [In Persian]

Maupassant, G.D. (2012); *The First Snow and Other Stories of "Bahar"*. Translated by Mehdi Sahabi. Second edition, Tehran: Markaz Publishing. [In Persian]

Maupassant, Guy do. (1889). *Clair de lune*. Paris, Louis Conard, libraire- Editeur.

Mundy, J. (2010). *An Introduction to Translation Studies: Theories and Applications*. Translated by Elahe Sotodhenma and Farideh Haqbin, Tehran: Alam Publishing. [In Persian]

Palumbo, Gizeh (2013). *Key terms in translation studies*. Translated by Farzaneh Farahzad and Abdullah Karimzadeh. Tehran: Nazar Qatra. [In Persian]

Panam, Anvar (2004). A study of the translation of the Quran based on the strategy of localization and foreignization. *Studies in Arabic Language and Literature*, 2(3), 69-85. DOI: [10.22034/ALLS.2023.14941.1068](https://doi.org/10.22034/ALLS.2023.14941.1068) [In Persian]

Shamsabadi, Hossein, Mirzadeh Soghani, Tahereh, Nouri Kizghani, Seyyed Mehdi and Hojjatollah Fasmaqri (2013). *The application of transtextuality in the short story collection Matara al-Ayoun by Mohammad Timur*. PhD thesis, Arabic Language and Literature, Hakim Sabzevari University: Faculty of Theology and Islamic Introduction. [In Persian]

Shamsabadi, Hossein, Mirzadeh Soghani, Tahereh, Nouri Kizghani, Seyyed Mehdi; Fasmaqri, Hojjatollah. (2013). *The dual use of paratextuality and semiotics of the image on the cover of the book*

Matara al-Ayoun. Language Essays, 15(6), 339-368.

Doi: [10.48311/LRR.16.4.11](https://doi.org/10.48311/LRR.16.4.11) [In Persian]

Shamsabadi, Hussein; Mirzadeh, Tahera (1401). Approaching the Title Threshold in a Collection of Short Stories by Muhammad Timur: What the Eyes See as a Model. *Research in the Arabic Language*, (27), 11-20. [DOI: [10.22108/RALL.2020.122417.1276](https://doi.org/10.22108/RALL.2020.122417.1276)In Arabic]

Shuttleworth, M. & M. Cowie (1997). *Dictionary of Translation Studies*. Manchester: St Jerome.

Timur, Muhammad (2012). What the Eyes See and Egyptian Short Stories. Cairo: Hindawi Foundation for Education and Culture. [In Arabic]

Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: a History of Translation*. London and New York: Routledge.